Universitatea
Transilvania
din Brașov

ȘCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ

Facultatea de Litere

Ana-Maria BORDEA

Emergența canonică. O cercetare asupra romanului contemporan turc

Toward Canonical Status: A Study of the Contemporary Turkish Novel

REZUMAT

Conducător ştiinţific

Prof.dr. Rodica ILIE

BRAȘOV, 2026

Tema tezei de doctorat și domeniile în care se încadrează

Domeniul de interes al cercetării este reprezentat de studiile literare, cu accent pe investigarea mecanismelor de constituire și legitimare a canonului literar, prin analiza literaturii turce contemporane în contextul conceptului de literatură mondială (*World Literature*). Cercetarea examinează în ce măsură literatura turcă contemporană răspunde criteriilor estetice ale canonului și poate participa la procesul de consacrare canonică, dincolo de mecanismele de circulație și recunoaștere internațională.

Obiectivele cercetării

Obiectivul general al cercetării este investigarea mecanismelor de constituire și legitimare a canonului literar prin analiza literaturii turce contemporane în contextul conceptului de literatură mondială, în vederea evaluării măsurii în care aceasta îndeplinește criteriile estetice necesare accederii la statutul canonic.

Din acesta decurg mai multe obiective specifice: clarificarea cadrului teoretic privind canonul literar și conceptul de literatură mondială, prin analiza principalelor perspective critice; analiza criteriilor estetice care fundamentează consacrarea canonică, cu accent pe perspectiva lui Harold Bloom și pe dialogul acesteia cu alte teorii ale canonului; examinarea raportului dintre identitatea națională, globalizare și literatura mondială, pentru a evidenția modul în care acestea influențează receptarea și circulația operelor literare; analiza literaturii turce contemporane prin raportare la criteriile estetice și la mecanismele de legitimare specifice canonului; evaluarea potențialului de integrare a literaturii turce contemporane în canonul literar, distingând între recunoașterea internațională și consacrarea estetică.

Structura (capitolele) tezei

Lucrarea este structurată pe 6 capitole, notate cu cifre romane și subcapitole, notate cu cifre arabe. Pornind de la observația că spațiul literar este tot mai diversificat și mai permisiv, **Capitolul** I. *Canonul occidental și deschiderea canonică*, aduce în discuție relevanța menținerii unor criterii valorice stabile, în condițiile extinderii pieței editoriale și ale influenței publicității asupra receptării. Cititorul poate întâmpina dificultăți în a distinge între operele de valoare estetică și producțiile literare lipsite de consistență artistică, ca atare, necesitatea canonului ca instrument de evaluare revine în prim-plan.

Conceptul de *world literature* este mai dinamic, bazat pe circulația globală a operelor, în care traducerile și publicarea joacă un rol esențial în configurarea vizibilității autorilor. Recunoașterea internațională facilitează consacrarea, dar nu o garantează, criteriul decisiv

rămânând valoarea estetică. De aceea, analiza are în centru viziunea lui Harold Bloom asupra caracterului estetic, și nu ideologic al canonului, corelată cu definițiile propuse de alți critici literari, cum ar fi Mircea Martin, Charles Altieri, Pascale Casanova, Nicolae Manolescu, Stanley Fish, Gilles Deleuze și Félix Guattari, teoretizate în **Subcapitolul 1**, *Canonul - definiții*. Aplicarea acestor concepte în analiza literaturii turce contemporane evaluează în ce măsură scriitorii turci contemporani pot accede la statutul canonic, având în vedere atât criteriile estetice, cât și mecanismele de validare specifice literaturii mondiale. Canonul literar este conceptualizat ca un organism viu, supus transformării continue, în care stabilitatea valorilor estetice coexistă cu deschiderea către diversitate și reevaluare, iar integrarea literaturilor non-occidentale devine o necesitate în contextul globalizării culturale.

În acest context, nevoia de afirmare a identității naționale devine tot mai accentuată, uneori conducând la conflicte sau la limitarea libertăților individuale în numele apartenenței colective. **Subcapitolul 2** analizează *Nevoia de afirmare a identității naționale* din perspectivă sociologică și culturală, pornind de la teoria lui Anthony D. Smith, care subliniază că națiunile și naționalismul nu pot fi înțelese exclusiv ca fenomene politice și ideologice, ci trebuie abordate și ca realități culturale complexe. Identitatea națională este definită ca un concept multidimensional, ce include limbaj, simboluri, mituri și sentimente colective, fiind strâns legată de identitatea etnică și de ideea de comunitate. Naționalismul este considerat unul dintre cele mai puternice mituri ale identității moderne, fundamentat pe elemente precum teritoriul, descendența comună și memoria istorică. Smith identifică o serie de trăsături definitorii ale identității naționale care diferențiază națiunea de alte forme de organizare colectivă și o separă de stat. Această analiză va avea relevanță în discuțiile purtate pe seama apartenenței literaturii turce la *world literature*, critica urmărind în ce măsură reușește să se desprindă aceasta de național și să capete un caracter universal, dezbatere inclusă în capitolul *Estetici ale romanului*. Identitatea este un proces dinamic, supus transformării, așa cum subliniază Amin Maalouf, este rezultatul unei acumulări de apartenențe multiple (naționale, religioase, sociale), ceea ce poate genera atât complexitate, cât și tensiuni sau conflicte. Discuțiile despre identitate din acest capitol creează premise, la nivel teoretic, analizei literare a romanelor care au în centru tema identității, dezvoltată în capitolul *Multietnicitate și confruntări literare*. Confruntările identitare conduc către un conflict între nevoia de integrare și de relaționare cu întreaga planetă și nevoia de prezervare, individul/colectivitatea căutând să își definească trăsăturile esențiale care îl/o disting și să le păstreze nealterate. În procesul globalizării, relaționarea devine cuvântul cheie, Christian Moraru propunând o alternativă etică la globalizare: *planetaritatea* și *cosmodernismul*, bazate pe recunoașterea diferenței și construirea unei comunități planetare fără uniformizare. El propune o

schimbare de paradigmă, „*a global turn*”[1], identitatea construindu-se simultan prin asemănare și diferență. Christian Moraru dezvoltă conceptul de *cosmodernism*[2], văzut ca expresia culturală a epocii actuale și ca alternativă la logica uniformizatoare a globalizării. Autorul critică tendințele globalizării târzii de standardizare și dezvoltare a unei logici centrate pe ego și propune în schimb un *cosmodernism ecologic*, bazat pe întreținerea și valorizarea diferențelor. Relaționarea devine o problemă etică: comunitatea se întemeiază pe ceea ce oamenii au în comun, fără a anula alteritatea. Acest proces de „worlding” conduce la o reorganizare a culturilor într-un cadru planetar. Distincția dintre *planetaritate* și *globalizare* este formulată prin ideea de bun comun cultural și prin căutarea unor forme de organizare care depășesc atât modelul statului-națiune, cât și modelul neoliberal global. Internetul și spațiul digital global pot funcționa ca un bun comun planetar, facilitând interacțiuni la o scară fără precedent. Pornind de la teoriile lui Elinor Ostrom (laureată cu premiul Nobel în economie pentru analiza guvernării economice), Amy J. Elias concluzionează în capitolul *The Commons…and the Digital Planetarity*[3] că resursele digitale globale se vor dezvolta organic din spațiul anorganic al vieții online, în acord cu perspectiva lui Ostrom, potrivit căreia succesul administrării bunurilor comune depinde de încredere, reciprocitate și relaționare etică. Aceste valori nu sunt produse automat de sistem, ci trebuie să existe pentru ca el să funcționeze, iar Michael Hardt și Antonio Negri[4] susțin că forța socială și politică ce produce cooperare, solidaritate și noi forme de comunitate este iubirea. Lauren Berlant[5] (un cercetător de renume mondial, care a analizat semnificația sentimentalismului în cultura americană) deplasează accentul de la iubire către afect, arătând cum experiențele individuale pot deveni sentimente colective și pot genera transformări culturale și sociale mai ample. Bunul comun planetar este construit prin multiple forme de relaționare — apropiere, prietenie, cooperare, dar și prin negocierea diferențelor. Deși tehnologia conectează lumea, dialogul direct și negocierea rămân indispensabile; nici măcar spațiul cibernetic nu poate înlocui complet relația umană. *Planetaritatea* este astfel prezentată ca o alternativă la globalizare, accentuând dependența reciprocă, responsabilitatea și cooperarea. Concluzia **Subcapitolului 3**, *Globalizarea – nevoia de acceptare ca cetățean al lumii*, este că viitorul umanității depinde de consolidarea relațiilor sociale și culturale, de capacitatea de a construi un patrimoniu comun și de a cultiva armonia într-o lume tot mai fragmentată.

[1] Christian Moraru, *Reading for the Planet: Toward a Geomethodology*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2015.
[2] Christian Moraru, *Cosmodernism: American Narrative, Late Globalization, and the New Cultural Imaginary*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2011.
[3] Amy.J.Elias, „The Commons…and the Digital Planetarity” în Amy J. Elias și Christian Moraru, *The Planetary Turn: Relationality and Geoaesthetics in the Twenty-First Century*, Northwestern University Press, Evanston, 2015.
[4] *Ibidem.*
[5] *Ibidem.*

Aceste discuții teoretice pregătesc demersul scriitorilor turci, adresat cititorilor, prin intermediul romanelor, de a acționa în simbioză, dovedind că unitatea și comuniunea duc la progres, în timp ce dezbinările, disocierile noi/voi duc la descompunerea unei societăți, dovadă destrămarea Imperiului Otoman. Scriitorii turci surprind în romanele lor aspectele politice care au condus la declinul societății turce, urmărind să avertizeze asupra riscurilor de a repeta istoria.

Literatura este un mijloc esențial de comunicare între culturi și identități diferite, având potențialul de a construi un dialog planetar și de a facilita cunoașterea „celuilalt". Ideea de „literatură a lumii" este asociată cu promisiunea unei viziuni unitare asupra culturii globale, dar este pusă sub semnul întrebării ca posibilă extensie a globalizării și a unor structuri de putere occidentale. Din acest motiv, Aamir R. Mufti critică această perspectivă în *Forget English! Orientalism and World Literatures*, arătând că „literatura mondială" funcționează adesea prin categorii europene care integrează și reinterpretează producțiile culturale non-occidentale într-un cadru ierarhic. Criticul invocă exemple istorice (Goethe, Macaulay, Tagore, Borges, Salih) pentru a arăta cum ideea „bibliotecii universale" a literaturii implică simultan deschidere și tendințe de asimilare culturală. Literatura non-occidentală este frecvent validată prin traducere și recunoaștere metropolitană, ceea ce evidențiază dependența de centre culturale occidentale și dominația limbii engleze. Acest proces produce o formă de „glocalizare", în care circulația globală a literaturii coexistă cu persistența particularului și cu ierarhii culturale postcoloniale. Biblioteca devine un simbol central al organizării literaturii lumii, nu doar ca spațiu fizic, ci ca mecanism de selecție, canonizare și legitimare culturală. Apar astfel întrebări critice privind criteriile de selecție, limba dominantă și accesul la acest spațiu „universal", care dezvăluie caracterul inegal al sistemului literaturii mondiale. Cu alte cuvinte, criticul urmărește să demonstreze că deși literatura lumii pretinde universalitate și deschidere, ea rămâne marcată de raporturi istorice de putere, de dominația englezei și de moștenirea colonială, ceea ce problematizează însăși ideea de universal cultural.

Visul unei literaturi fără frontiere este prezentat ca un ideal de armonizare a relațiilor dintre popoare, realizabil prin biblioteci, *planetaritate*, bun comun cultural și mediul digital, precum și prin existența unei limbi comune deja interiorizate și utilizate global. Scriitorul este văzut ca un „emisar" al acestei lumi globale, aflat în permanentă mobilitate, ceea ce modifică rolul tradițional al autorului ca simplu reprezentant al unei culturi locale. Literatura nu mai este doar reprezentare a unei lumi, ci devine un proces dinamic de transformare, influențat de contactul scriitorului cu alte culturi și de „spiritul epocii" (Zeitgeist).

Identitatea scriitorului de astăzi este dublă sau plurală, aflat simultan în spațiul de origine și spațiul global. Scriitorul contemporan este un „cetățean al lumii", iar literatura sa ar trebui să fie receptată ca aparținând întregii umanități, nu doar unei națiuni sau categorii identitare. Se

propune depășirea opozițiilor rigide (Orient/Occident, național/global, genuri, identități) în favoarea unei viziuni integratoare bazate pe relaționare și apartenență comună așa cum vor susține prin intermediul literaturii lor, scriitorii turci.

Globalizarea generează simultan apropiere și alienare, iar identitățile devin rezultatul unor procese de incluziune și excluziune, fenomen teoretizat ca „glocalizare" (Roland Robertson). Edward Said subliniază rolul privirii asupra celuilalt în construirea sau eliberarea identităților, iar educația umanistă și filologia sunt prezentate ca forme de deschidere empatică către alteritate. Capitolul urmărește să demonstreze că Umanismul poate fi forma de rezistență împotriva nedreptăților istorice și a stereotipurilor, fiind susținut de potențialul dialogic al spațiului cibernetic contemporan. Literatura devine un instrument de înțelegere a Celuilalt și de dezvoltare personală, iar lectura este văzută ca un act transformator – idei care vor fi demonstrate în capitolele următoare prin analiza tematică a romanelor turce contemporane.

Capitolul II, *Teorii ale Orientalismului,* continuă discuția anterioară, care a evidențiat faptul că literatura lumii își afirmă un ideal de universalitate și deschidere, dar rămâne în mod profund marcată de raporturi istorice de putere și de mecanisme de legitimare culturală, introducând perspectiva teoretică a orientalismului, formulată de Edward Said. Această abordare devine relevantă în măsura în care permite înțelegerea modului în care „Orientul" și „Occidentul" sunt construcții culturale și discursive, nu realități stabile, ci categorii prin care se organizează diferența și ierarhia. În acest cadru, literatura și scriitorii proveniți din spații situate între aceste două poluri, precum cazul scriitorilor turci, se află într-o poziție ambivalentă, fiind adesea percepuți prin prisma tensiunii dintre autenticitate locală și așteptările universalizante ale canonului occidental.

Într-o perspectivă complementară, René Guénon descrie Orientul și Occidentul ca două stiluri de gândire fundamental diferite, opuse prin modul de raportare la cunoaștere, progres și tradiție. În această viziune, Orientul este asociat cu echilibrul, sinteza și interiorizarea cunoașterii, în timp ce Occidentul este definit prin acțiune, schimbare continuă și accent pe progresul material și științific. Diferențele dintre ele sunt prezentate ca fiind atât de profunde, încât ajung să pară ireconciliabile, ceea ce face dificilă o înțelegere reciprocă reală. Totuși, această abordare poate fi înțeleasă ca un discurs despre civilizații, adică un mod de a organiza și interpreta diferențele culturale, care produce opoziții stabile între „Orient" și „Occident". Din această perspectivă, Orientul și Occidentul nu sunt doar realități istorice, ci și construcții conceptuale susținute de un anumit tip de discurs cultural și filosofic, care funcționează ca o instituție a gândirii.

Edward Said reinterpretează orientalismul ca un discurs de putere, prin care Occidentul nu doar descrie Orientul, ci îl produce și îl controlează simbolic, politic și cultural. Orientalismul

devine astfel o formă de dominație intelectuală și instituțională, strâns legată de colonialism și de raporturi istorice inegale de putere. În perspectiva postcolonială, aceste mecanisme de reprezentare continuă să funcționeze și în prezent, fiind vizibile în globalizare, politici culturale și discursuri despre identitate. Orientalismul este înțeles și ca un discurs (în sens foucauldian), adică un sistem de cunoaștere care produce „adevăruri" și influențează instituțiile politice, academice și culturale. Literatura și studiile culturale sunt implicate în aceste procese, fiind afectate de globalizare, dar și de dinamici de piață și de putere simbolică.

Pornind de la dezbaterile anterioare despre literatura lumii și teoriile orientalismului, acest capitol extinde discuția asupra modului în care reprezentarea Orientului continuă să fie filtrată prin raporturi de putere, stereotipuri și așteptări culturale occidentale, vizibile inclusiv în literatura contemporană de succes. Capitolul analizează formele moderne ale reprezentării Orientului în literatura globală, mai ales în romanele scriitorilor de origine orientală publicați în Occident. Deși aceste opere par să ofere o deschidere culturală, ele pot reproduce, uneori, stereotipuri orientalistice adaptate pentru publicul occidental (conflict tradiție–modernitate, religie vs. libertate individuală etc.).

Literatura despre Orient devine astfel un spațiu ambivalent: între a se face vizibilă cultural și risc de simplificare a realităților complexe. Fenomenul este legat de logica pieței globale de carte și de nevoia de recunoaștere internațională, care influențează selecția, recepția și forma narațiunilor. În acest context, literatura poate să reproducă ideologii (orientalism, islamofobie, stereotipuri) sau să le interogheze critic. Concluzia este că reprezentarea Celuilalt rămâne un câmp tensionat, unde identitatea, puterea și narativitatea se negociază permanent.

Capitolele următoare vor analiza literatura turcă contemporană din perspectiva ideilor enunțate anterior, evidențiind problemele sociale, culturale care îi preocupă pe scriitorii turci analizați: Burhan Sönmez, Ahmet Altan, Zülfü Livaneli, Orhan Pamuk, Elif Shafak, Dafne Suman.

Capitolul III, *Relevanța socială*, întreprinde o critică biografică pentru a marca legătura dintre viața și opera scriitorilor – un criteriu esențial înțelegerii literaturii turce supuse analizei. **Subcapitolul 1,** *Libertatea de exprimare și crezul artistic,* urmărește să demonstreze că acest grup de autori împărtășesc experiența abuzurilor politice, a exilului, luptând împreună pentru libertatea de exprimare a scriitorilor. Persecutați în propria țară, ajung să se bucure de succes internațional, de libertate și de apreciere în exil, dar regretul de a nu trăi în țara natală este exprimat constant în romane, devenind reprezentativi pentru o categorie de oameni care nu a avut nicio șansă în fața puterii politice. Ca atare, ei abordează subiecte sensibile cum ar fi genocidul armean, ceea ce le aduce oprobriul propriei țări, acuzați de occidentalizare – văzută ca fiind pervertitoare. Disocierile Occident – Orient sunt întreținute așadar de ambele părți,

conflicte care vor fi elaborate în romane, scriitorii încercând deopotrivă să creeze prin literatură, o punte de comunicare între cele două. Cu riscul de a deranja și de a se pune în pericol, scriitorii se simt datori să povestească ceea ce nu trebuie trecut cu vederea, evenimente istorice cumplite, care au schimbat sau distrus viața oamenilor, literatura devenind o cale de a rescrie istoria. Scindați între mai multe identități, ei devin un colaj al pluralismului național, pe care reușesc să îl recompună cu ajutorul scrisului, romanele lor punând un accent evident pe căutarea sinelui, pe identitate și devenire.

Astfel, în **Subcapitolul 2**, *Persecuțiile scriitorilor turci și impactul acestora asupra operelor literare,* sunt punctate aspectele biografice care au inspirat povestirile relatate, analizându-se pe rând, pentru fiecare scriitor în parte, modul în care experiența personală a fost transpusă literar. În mare parte, romanele exemplificate sunt cele care vor fi supuse hermeneuticii, analizei naratologice, tematice și comparative din capitolele următoare.

Capitolul III, *Reformularea imaginarului cultural*, cuprinde trei subcapitole. **Subcapitolul 1**, *Amnezia culturală colectivă și terapia prin poveste,* analizează una dintre temele principale regăsite în romanele tuturor scriitorilor turci analizați, un fenomen specific poporului turc: amnezia culturală. Scriitorii se simt datori ca prin literatura lor să trezească conștiințele adormite, să rememoreze evenimentele istorice trecute cu vederea, nu neapărat pentru a-i amenda pe cei vinovați, cât pentru a-i onora pe cei sacrificați, considerând că, odată cunoscut trecutul, poate fi înțeleasă mai bine identitatea unui popor. Ricoeur observa că prin comemorarea unui eveniment istoric „comunitatea păstrează un raport cu propriile sale rădăcini în evenimentul fondator.”[6] Se creează astfel convingerea că evenimentele fondatoare sunt constitutive pentru memoria socială și, prin ea, pentru însăși identitatea comunității, dar Ricoeur susține totodată că identitatea individuală și colectivă se formează prin narațiuni: trăim și ne definim prin poveștile despre trecut pe care ni le transmite memoria socială, nu prin amintiri directe. Poporul turc pare lipsit de direcție, din această perspectivă, pentru că nu cunoaște evenimentele fondatoare ale societății ei. Toți scriitorii analizați acționează în această direcție, dedicând cel puțin două romane temei memoriei și identității. Vor fi analizate, pentru fiecare scriitor în parte, romanele care dezvoltă în principal tema amneziei culturale, demonstrându-se, cu nenumărate citate din romane, insistența asupra importanței cunoașterii trecutului. Povestirea are rolul de a vindeca un popor marcat de traumele trecutului, în ideea că, odată aduse la suprafață și relatate — asemenea unui proces de tip psihoterapeutic — acestea pot deschide perspectiva construirii unui viitor mai bun, atât pentru poporul turc, cât și pentru alte comunități afectate de experiențe similare.

Burhan Sönmez îi dedică un întreg roman acestui subiect : *Labirint*. Scriind povestea unui bărbat care și-a pierdut memoria, el vorbește de fapt despre un întreg popor care,

[6] Paul Ricoeur, *Eseuri de hermeneutică*, traducere de Vasile Tonoiu, Editura Humanitas, București, 1995, p. 280.

necunoscându-și trecutul, nu poate funcționa firesc și deci, nu se poate dezvolta. Povestirea are la fiecare dintre scriitori rolul principal de a asigura supraviețuirea – aspect evidențiat în special în închisoare: în *Istanbul Istanbul* (Sönmez) sau în *Nu voi mai vedea lumea niciodată* (Altan). În *Tăcerea Șeherezadei* (Suman) personajul s-a închis în turn și, timp de 40 de ani, depășind centenarul, a trăit sub profeția de a nu putea muri înainte de a-și scrie povestea.

Elif Shafak definește poporul turc, în nenumărate ocazii, ca fiind o națiune care suferă de amnezie colectivă și crede că arta și literatura pot fi punți de comunicare între etniile aflate în conflict. Acestea trăiesc sub influența povestirilor moștenite de la înaintași, pe care le perpetuează inconștient, sub „abuzurile memoriei”[7], cum le numește Ricoeur. Richard Kearney arată de asemenea că poveștile influențează percepția omului despre lume, oamenii ajungând să cunoască viața și realitatea așa cum li s-a povestit. Povestirea și repovestirea mențin conflictul viu, reprezentarea unei comunități fiind de fapt una imaginată. Din această perspectivă, Elif Shafak provoacă cititorul să se întrebe ale cui sunt aceste povești, dacă merită să le fie transmise generațiilor următoare pentru că, odată reluate, ele mențin viu conflictul, dar pe de altă parte, dacă povestea nu se dezvăluie, nu există șansa de a vindeca o anumită traumă. În plus, pentru victime, comemorarea acestor evenimente reprezintă o admitere a existenței lor și, prin repovestire, se întărește speranța că oamenii nu vor mai repeta greșelile trecutului. Prin asumarea culpei, victima simte că i se face dreptate – un prim pas spre eliberare și spre vindecare.

Maurice Halbwachs[8] arată de asemenea că memoria individuală depinde de apartenența la un grup social și se menține doar în cadrul unei comunități care împărtășește aceleași repere și experiențe. Amintirea completă nu poate exista în afara unui cadru colectiv comun care poate oferi sens și continuitate experiențelor trecute. Memoria este un fenomen social: pentru a se conserva, ea are nevoie de coeziune și solidaritate în interiorul comunității. Ca atare, prin personajele create, se dezvăluie modul în care povestirile care întrețin conflictele identitare sunt transmise mai departe, dar în același timp, scriitorii apelează la ele pentru a trezi memoria adormită a poporului turc, înfățișându-le adevărul care i-ar putea elibera.

În romanul care i-a cauzat probleme și care i-a schimbat viața, determinând-o să plece din Turcia, *Bastarda Istanbulului*, Elif Shafak aduce în discuție un subiect pe care istoria nu îl consemnează: genocidul armean. Scriitoarea încearcă prin dialogul la care romanul invită, atenuarea conflictului existent de un secol, dovedind prin intermediul intrigii construite, înrudirea celor separați de ideologii identitare impuse.

[7] Paul Ricoeur, *Memoria, Istoria, uitarea*, traducere de Irinel Antoniu, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, p. 77.
[8] Maurice Halbwachs, *Memoria colectivă*, traducere de Irinel Antoniu, Institutul European, Iași, 2007.

Memoria este laitmotivul scrierilor lui Elif Shafak, atenționându-i pe cei care preferă uitarea că generațiile următoare vor dori să cunoască adevărul, suferind și murind treptat din lipsa acestuia. Sfârșitul personajului principal din *Insula copacilor dispăruți*, Dafne, întruchipează o comunitate scindată care pendulează între a muri prin dezrădăcinare sau din depresie, fiindu-i greu să mai trăiască în spațiul natal, în care mii de vieți au fost curmate.

Dafne Suman, prin romanul de debut, *Tăcerea Șeherezadei*, transmite încă din titlu tema principală care îi preocupă pe scriitorii turci: amnezia colectivă, tăcerea care a cuprins poporul turc care refuză să spună poveștile trecutului, povești care i-ar ține în viață, după cum Șeherezada supraviețuise spunând povești. Pornind de la un eveniment istoric particular, marele incendiu din septembrie 1922 care a distrus Smirna, autoarea se adresează tuturor celor care au fost dezrădăcinați, masacrați și dați uitării. Această temă se ramifică firesc în dezvoltarea celorlalte teme principale: căutarea identității, dezrădăcinarea, abuzurile. Pentru a nu fi dați uitării, naratoarea va avea grijă să consemneze în detaliu ororile la care oamenii au fost supuși, monstruozitatea cu care poporul turc i-a tratat pe greci.

Amnezia colectivă este o temă reluată și în romanul al doilea, *At the Breakfast Table*, în care, analizând viața unei familii, a căror povești nespuse afectează întregul neam până la a treia generație, autoarea reiterează credința că un popor fără trecut se stinge încet, se zbate în boală și suferință, reducându-și orice șansă de a se dezvolta frumos, pe o temelie curată și solidă. Povestea este și de această dată stocată într-un roman care va ieși la lumină odată ce scriitoarea, Nur, va descoperi secretele ascunse ale trecutului familiei, dezvăluirea acestora având o forță tămăduitoare.

Romanele lui Burhan Sönmez, inspirate din viața personală, redau experiența pierderii memoriei în romanul *Labirint* și experiența torturii în *Istanbul Istanbul. S*unt descrise în detaliu suferințele îndurate de personajele înghesuite într-o celulă, comparabile, unele dintre ele, cu răstignirea cristică. Experiența de exilat este surprinsă în romanul *Piatră și umbră*, protagonistul căutându-și toată viața mama, neavând niciodată o casă. Durerea, tristețea și neputința celui care este obligat să își părăsească țara, precum și identitatea incertă sunt exprimate adesea în romane, reprezentându-l cu siguranță pe scriitorului kurd, care e obligat să trăiască în Marea Britanie.

Nevoia de a păstra vie memoria este poate cel mai evident exprimată de Orhan Pamuk, care realizează prin romanele sale o descriere detaliată a trecutului, ilustrând cât mai vizual societatea istanbuleză. Prin romanul *Istanbul*, scriitorul aduce un omagiu orașului natal iubit, iar prin *Muzeul inocenței*, aduce un omagiu obiectelor care ne păstrează vie memoria. Scriitorul remarcă puterea obiectelor de a ne reaminti poveștile trecutului, reconstituind evenimente uitate. De asemenea, scriitorul reînvie povestiri ale trecutului a căror frumusețe nu trebuie să se piardă și care acționează puternic asupra gândirii umane, influențate de mituri.

Zülfü Livaneli propune prin romanul *Serenadă pentru Nadia* o meditație lucidă asupra memoriei individuale și colective, reflectând asupra felului în care uitarea – voluntară sau impusă – poate deveni o formă de violență simbolică. Prin intermediul poveștii profesorului Maximilian Wagner și a naratoarei Maya, Livaneli construiește o narațiune despre datoria de a păstra vie amintirea tragediilor istorice reprimate, precum cea a vasului Struma și a iubirii distruse de război, fascism și exil. Livaneli abordează, de asemenea, problemele unor minorități: pe ale armenilor, dar și pe ale tătarilor, amendând atitudinea indiferentă a statului. Pe lângă aspectul psihologic și cel politic, Livaneli propune și o reflecție filosofică asupra memoriei. A uita nu înseamnă a vindeca, ci a condamna la o moarte secundă. Acest motiv revine obsesiv, romanul funcționând astfel ca un act de memorie reparatorie.

Neliniște cere să nu uităm tragediile recente și îndeamnă la empatie față de refugiați și victimele violenței religioase. O tragedie actuală și tăcută este genocidul yazidiților, comis de ISIS, scriitorul surprinzând aceeași atitudine a societății turce care ignoră suferința minorităților și e complice prin tăcere.

Ahmet Altan scrie din închisoare „Memoriile unui scriitor întemnițat" – subtitlul romanului autobiografic-culegere de eseuri, *Nu voi mai vedea lumea niciodată,* precum și romanul *Doamna Hayat.* Povestirile relatate au menirea de a reține în memorie viețile unor oameni, de a condamna abuzurile politice, de a le reaminti cititorilor cine sunt, pentru a nu-și pierde identitatea și, astfel, a nu dispărea ca popor. Preocuparea pentru istorie și curgerea timpului este evidențiată în *Cvartetul Otoman*, o frescă a societății sfârșitului de secol XIX și început de secol XX. Schimbările politice violente influențează destinele indivizilor, Altan descriind în detaliu mentalitatea epocii, de la palat, până la revoluționarii străzii, pentru a atrage atenția asupra prezentului, guvernat de aceeași mentalitate dictatorială a sultanilor.

Scriitorii turci contemporani analizați au în comun preocuparea pentru memoria colectivă și recuperarea trecutului. Ei consideră că amnezia culturală slăbește societatea, iar literatura poate funcționa ca o formă de „vindecare" a traumelor istorice și de trezire. Romanele lor urmăresc ideea că o societate se poate regenera prin citire, rememorare și conștientizare („lege et memento").

Trăind între Orient și Occident, sunt influențați de ambele spații culturale, literatura lor reflectând o identitate „dublă", aflată în mișcare continuă între tradiție și globalizare. Tema centrală este identitatea formată prin povești, adică legătura dintre narațiuni și modul în care se formează individul și comunitatea. Margaret R. Somers susține că identitatea nu este fixă, ci se formează prin narațiuni sociale – „identități narative"[9]. Oamenii nu își construiesc identitatea

[9] Margaret R. Somers, „The Narrative Constitution of Identity: A Relational and Network Approach", în *Theory and Society*, vol. 23, nr. 5, 1994.

complet singuri, ci sunt plasați în povești sociale și istorice existente. Aceste narațiuni influențează modul în care indivizii înțeleg lumea și pe ei înșiși, identitatea născându-se dintr-o rețea de povești interconectate, aflate în continuă schimbare. Somers propune o abordare relațională și istorică, care evită categoriile rigide (etnice, culturale, naționale), identitatea fiind fluidă, multiplă și dependentă de context. Scriitorii turci ilustrează teoria lui Somers prin faptul că personajele lor sunt prinse în narațiuni sociale, politice și culturale. Literatura arată cum identitatea este modelată de povești colective (istorie, religie, politică).

Elif Shafak critică politica identitară care reduce autorii la etichete culturale (ex: „scriitor musulman", „scriitor turc"), subliniind că scriitorii sunt adesea constrânși să scrie doar în funcție de identitatea lor culturală, ceea ce limitează libertatea artistică și creativitatea.

Atât literatura turcă contemporană, cât și teoria lui Somers susțin ideea că: identitatea este narativă și construită social; cultura supraviețuiește prin păstrarea și reinterpretarea poveștilor, iar libertatea apare când ieșim din categoriile rigide și înțelegem identitatea ca proces dinamic.

Povestirea devine o cale de a comunica cu generațiile anterioare și următoare, o cale de a uni contrariile, de a uni estul cu vestul, de a aduce vindecare și de a scăpa de *harese* (termenul folosit de Livaneli în *Nelinişte*, demonstrând cum singuri ne facem rău) ; este antidotul împotriva amorțelii, a împietririi inimii. Ea oferă șansa de a reflecta și de a produce o schimbare, ceea ce ar putea conduce chiar la regenerarea planetei.

Subcapitolul 2, *Multietnicitate și confruntări identitare* urmărește, în mod asemănător capitolului anterior, modul în care tema identității este explorată în romanele scriitorilor turci, temă care revine cu insistență în operele lor. Sunt interpretate, din această perspectivă romanele fiecărui scriitor, care au ca nucleu central tema identității. Fiecare scriitor, pe lângă trăsăturile identitare cunoscute care definesc un popor, descoperă un aspect inedit care unește comunitățile care au conviețuit cândva în pace, iar acum se află în conflict.

Cel puțin trei romane scrise de Elif Shafak urmăresc conflictele identitare: *Bastarda Istanbulului, Onoare, Insula copacilor dispăruți*. Înscriindu-se în literatura migrației sau literatura transnațională, aceste romane evidențiază alienarea individului, care nu mai aparține niciunui spațiu, niciunui grup, concluzie care poate fi cathartică, în procesul dureros al desprinderii, pentru că oamenii aparțin lumii întregi și sunt oricum legați între ei prin natura lor. Totuși nevoia de a se întoarce la origini acționează puternic asupra individului. Mâncarea, atât de prețuită în cărțile lui Elif Shafak este probabil metafora centrală care poate defini identitatea – un concept atât de complex. Identitatea este ca o rețetă, în care se contopesc mai multe ingrediente (naționalitate, nume, limbă, religie, valori etc.), fiecare adăugând amprenta personală. Greu de definit, scriitoarea găsește această cale de a descrie o națiie prin comparație cu un aliment – prin

care fiecare va retrăi în momentul rememorării lui, un cumul de gusturi și de trăiri la un loc, ilustrând un întreg spațiu, un univers. În plus, prin intermediul mâncării, pe care toată lumea o agreează, scriitoarea a găsit o cale de a îmblânzi spiritele, de a sparge granițele, de a stinge conflictele, masa la comun echivalând dintotdeauna cu prietenia, voia bună și un pretext de a spune povești – idee sugerată și în romanul lui Burhan Sönmez, *Istanbul Istanbul*, unde raiul visat după chinuitoarele torturi suferite în iadul închisorii pământești este reprezentat de un tablou în care oamenii stau la masă, povestesc și se bucură de toate bunătățile culinare posibile. Pământul este sursa principală de hrană, Shafak demonstrând, printr-o analogie cu lumea arborilor reprezentată prin Smochinița din *Insula copacilor dispăruți*, că un om nu se poate dezvolta în orice condiții de mediu, nu poate fi transportat într-un spațiu diferit, cerându-i-se să se adapteze.

Romanele lui Dafne Suman sunt construite pe o formulă aproape identică celei abordate de Elif Shafak, urmărind recuperarea identităților pierdute, pentru a demonstra conexiunile necunoscute dintre oameni, reconciliind contrariile. În plus, asemenea lui Shafak, Suman insistă asupra moștenirii genetice a poveștii trecutului antecesorilor, aceasta devenind o trăsătură definitorie a identității umane, care trebuie conștientizată pentru continuarea unei vieți sănătoase. Autoarele încearcă, prin demonstrarea complexității ființei umane, a legăturilor familiale și teritoriale, dar mai ales prin puterea literaturii de a călători și de a i se adresa Celuilalt, stingerea vechiului conflict dintre Orient și Occident. Unirea celor două părți se produce prin intermediul unor personaje ca Iskender, Asya, Șeherezada sau prin procesul globalizării, al schimburilor de bunuri, de valori, prin relocare, atent urmărit de Orhan Pamuk în romanul *Fortăreața albă*, unde cele două personaje ajung să se confunde prin conviețuire. Pamuk simte, asemenea scriitorilor conaționali, atracția existentă față de Occident și ilustrează cât se poate de obiectiv, fără a ține cu nimeni, temerile pierderii propriei identități, aducând ca elemente noi, identificarea cu obiectele care creează spațiul muzeal al vieții individului, cu timpul, care este perceput diferit de fiecare dintre culturi și cu relația cu Dumnezeu, la care fiecare se raportează într-un mod propriu. Acel ceva, nedefinit, care constituie sufletul unui popor, al unei culturi, este poate cel mai bine exprimat de Pamuk prin: „poezia și delicatețea propriei vieți”[10]. *Femeia cu părul roșu, Zăpada, Viața cea nouă* sunt alte romane supuse analizei literare în acest capitol dedicat identității.

Zülfü Livaneli explorează tema identității în romanele *Serenadă pentru Nadia* și *Neliniște* în măsura în care aceasta conduce la conflicte cutremurătoare, care afectează generații. Primul roman urmărește să aducă la lumină masacrul evreilor refugiați pe vasul Struma în 1942, un eveniment real, ignorat istoric, iar al doilea dezvoltă un subiect care are în prim plan un conflict identitar religios, genocidul yazidiților, comis de ISIS. Ambele ilustrează traumele prin care

[10] Orhan Pamuk, *Viața cea nouă*, traducere din limba turcă de Luminița Munteanu, Polirom, Iași, 2011, pp. 139-140.

indivizii trec pentru a-și păstra identitatea și nevoia de a se reconecta cu antecesorii, descoperindu-le poveștile ascunse. Romanul *Neliniște* dramatizează una dintre ideile definitorii ale momentului: războiului împotriva terorii: idei legate de apartenență și dislocare și „relegarea anumitor personaje la statutul subuman de „subiect lipsit de drepturi”[11], cum le numește Peter Morey. Un alt aspect deosebit care definește identitatea, dar care a fost urmărit și de Elif Shafak, este ilustrat de obiceiurile și superstițiile care abundă în acest roman, ce țin de cultura localnicilor – pentru care sunt dispuși să se omoare, scriitorul punctând falsitatea religioasă și pervertirea perceptelor religioase, după interes. Livaneli este la rândul lui preocupat de relația dintre Orient și Occident, dar spre deosebire de Sönmez, care înțelege identitatea ca un proces continuu de formare, Livaneli pare să arate că omul nu se mai regăsește când se lasă contaminat prea mult de o altă cultură. Scriitorul punctează clar consecințele întrepătrunderii celor două civilizații, prin care oamenii se pierd, slăbind în ei încrederea de sine. Spre deosebire de Pamuk, care pendulează între cele două lumi, Livaneli, prin intermediul personajului, este atras iremediabil de Orient, prin dragostea față de poezie, de lumea poveștilor. Asemenea scriitorilor conaționali, Livaneli glorifică puterea cuvântului de a schimba vieți, de a cuceri, de a stăpâni, de a influența și de a vindeca.

Problematica transmutării, a dezrădăcinării este dezvoltată în fiecare dintre romanele lui Burhan Sönmez, personajele visând la întoarcerea acasă. A te întoarce la vechea identitate poate însemna a retrăi durerile trecutului – tema identității fiind construită în strânsă legătură cu amnezia culturală. Scriitorul aduce o perspectivă eliberatoare de sub povara identității, aceea a libertății de a putea fi oricine în contextul globalizării. Totuși această posibilitate este condiționată de pierderea memoriei, altfel, individul caută mereu întoarcerea acasă, la părinți. În plus, scriitorul adaugă o componentă spirituală căutării identității, înțelegând că împlinirea identitară se va realiza prin întoarcerea la Tatăl Creator. Vocea este trăsătura distinctivă a identității unei persoane pe care Sönmez o punctează, fiind el însuși o voce pentru cei care nu și-au putut spune poveștile.

Scriind romane, autorii se află ei înșiși într-un proces de descoperire a propriei identități; prin cuvânt, ei creează legături între oameni, între spații diferite, toate coexistând în cercuri concentrice, care prin mișcarea lor continuă, construiesc pulsația vieții.

Concluziile acestui capitol confirmă ideea lui Amin Maalouf că multe conflicte moderne sunt generate în numele identității, scriitorii turci subliniind în romanele lor caracterul absurd al separărilor dintre oameni care împart același teritoriu, care împărtășesc aceeași istorie, limbă și tradiții. Personajele și comunitățile din romane oscilează între nevoia de apartenență și dorința de a fi acceptate dincolo de etichete etnice, religioase sau naționale. Literatura reflectă tensiunea

[11] Peter Moorey , *Islamophobia and the Novel*, Columbia University Press, New York, 2018, p.156.

dintre Orient și Occident, dintre tradiție și modernitate, scriitorii urmărind reconcilierea dintre grupurile aflate în conflict, accentuând elementele care îi unesc: apartenența la același teritoriu; limba comună; credințele și modelele spirituale împărtășite; legăturile de sânge și genealogice; tradițiile, obiceiurile și superstițiile comune; poveștile și memoria colectivă.

Autorii cred în puterea povestirilor de a schimba mentalități, de a combate prejudecățile și de a preveni repetarea traumelor istorice. Miturile și narațiunile modelează percepția asupra celuilalt, motiv pentru care literatura poate avea un rol educativ și vindecător.

Teoria endosimbiozei formulată de Lynn Margulis este utilizată ca metaforă pentru cooperarea dintre comunități și culturi. Hichem Djaït susține necesitatea unei solidarități interculturale împotriva efectelor „modernității necontrolate" asupra omenirii.[12] Kevin Robins afirmă că progresul este posibil doar prin receptivitate culturală, reciprocitate și schimb de experiențe.[13] Literatura propune un model al conviețuirii bazat pe colaborare și interdependență, nu pe competiție și conflict. În concluzie, referințele critice și cele ficționale susțin conviețuirea, cooperarea, relaționarea. Raportarea la Celălalt trebuie să se bazeze pe recunoaștere, empatie și responsabilitate, nu pe stereotipuri și prejudecăți. Lectura permite un „schimb de amintiri" între culturi, oferind posibilitatea de a învăța din experiențele altor comunități fără a le trăi direct. Convingerea comună a scriitorilor este că poveștile pot vindeca traumele trecutului, pot construi punți între culturi și pot favoriza unitatea.

Pornind de la ideea că metafora organizează întregul nostru sistem de gândire, că nu este doar o caracteristică a limbajului, ci că este omniprezentă în viața de zi cu zi, influențând modul nostru de a gândi și de a acționa (demonstrată de autorii George Lakoff și Mark Johnson în lucrarea *Metaphors We Live By)*, **Subcapitolul 3**, Metafora *culturală și universalitatea simbolică a imaginarului,* urmărește metaforele utilizate de scriitorii turci pentru a influența cititorul spre împăcarea contrariilor: noi/voi, Est/Vest etc. Scriitorii se adresează prin aceste metafore cetățenilor turci, pe care îi îndeamnă indirect la unitate, la refacerea relațiilor cu comunitățile etnice de care s-au separat, într-o acțiune bazată pe împreună, pe „with-ness", cum numea Christian Moraru, în *Reading for the Planet*. Metafora are puterea de a i se adresa printr-un limbaj universal cititorului de oriunde, stimulând astfel receptivitatea față de aspecte culturale diferite. Deschiderea canonului literar se produce mai întâi la nivel cultural, ca atare metafora spiralei este cea mai potrivită pentru a transmite dinamismul unei cărți și a impactului pe care îl are în rândul cititorilor întregii planete, inseminând o idee care se dezvoltă, cuprinzând întreaga ființă a cititorului. Amonitul este ales de Elif Shafak pentru a reda spirala care simbolizează

[12] Hichem Djaït, *Europe and Islam*, University of California Press, Berkeley, 1985, p. 173.

[13] Kevin Robins, „Interrupting Identities: Turkey/Europe", in Stuart Hall and Paul du Gay (ed.), *Questions of Cultural Identity*, Sage, London, 1996, pp. 60–86

longevitatea, evoluția, transformarea continuă și legătura profundă cu trecutul ancestral. Celelalte metafore supuse analizei în acest capitol sunt: arborii (smochinița, dudul, arborele lui Iuda), rodia, ceasul, toate ilustrând simbolic, relațiile dintre oameni, înrudirea, comuniunea. Pe de altă parte, cetatea este analizată pe larg pentru a demonstra ceea ce definește unicitatea individului sau a unui popor. Metafora cetății necucerite este un simbol al conștiinței colective că sufletul unui popor nu poate fi cucerit cu totul, că fortăreața reprezintă cerul, ceea ce are mai scump omul, pe însuși Dumnezeu. Prin această metaforă comună unor civilizații diferite, se conceptualizează două idei profund transformatoare: că în ciuda antinomiilor, a contrariilor sau a conflictelor, toți sunt unul, dar că fiecare din acest tot este unic, pe modelul *cosmodernismului* propus de Christian Moraru, „sunt ca tine", dar și „sunt diferit". Ele ne ajută astăzi să înțelegem apropierea contrariilor, reușind poate, evitarea războaielor și competițiilor inutile între frați, într-o încercare de cooperare și conlucrare pentru binele comun, fără a ne pierde identitatea. Gilbert Durand demonstrează că simbolurile au o semnificație profundă proprie, atribuindu-le o dimensiune universală. Astfel, metaforele utilizate, prin caracterul lor universal, accesează imaginarul comun al cititorilor, evidențiindu-se încă o dată faptul că traumele invocate de scriitorii turci în poveștile lor nu sunt ale anumitor indivizi sau colectivități, ci pot fi ale tuturor. Capitolul urmărește să demonstreze, în concluzie, caracterul universal al literaturii turce contemporane, construit în parte prin utilizarea unor simboluri imaginare care migrează în artă, după cum arăta Rudolf Wittcover (*Allegory and the Migration of Symbols*), influențând gândirea tuturor.

Capitolul IV, *Estetici ale romanului,* urmărește să demonstreze valoarea estetică a romanelor analizate, criteriul principal al aderării la canonul literar. Capitolul cuprinde două subcapitole (*Estetica literaturii turce contemporane, Estetica literaturii turce clasice*), care sunt, la rândul lor, subdivizate în subcapitole secundare.

Pentru a sistematiza ideea generică a teoriei lui Harold Bloom, au fost aduse în discuție principiile estetice enunțate de Tudor Vianu, care consideră că valoarea unei opere depinde de originalitatea ei care trebuie înțeleasă în contextul evoluției istorice a artei, iar evaluarea corectă este posibilă doar retrospectiv. În încercarea de a demonstra valoarea artistică și originalitatea operelor scriitorilor turci contemporani, se discută poziționarea literaturii turce în literatura mondială, vizibilitatea internațională nefiind suficientă fără valoare estetică. Analiza va urmări ce elemente noi și originale aduc acești autori în literatura turcă și în literatura lumii. Pentru a puncta elementele inovatoare, este prezentată o scurtă istorie a literaturii turce. Se concluzionează că literatura turcă preia, adaptează, sintetizează – ia curentele lumii și le filtrează prin experiența, istoria și cultura proprie, creând ceva original și recunoscut internațional, fără a fi o simplă imitație. Literatura turcă nu doar urmează curente internaționale, ci creează o sinteză

unică, îmbinând realism, modernism, postmodernism și realism magic cu context turcesc, istorie, psihologie și simbolism local, ceea ce o face să fie originală și relevantă pentru literatura lumii.

Revenind la Tudor Vianu, în primul subcapitol sunt prezentate câteva dintre principiile estetice care susțin valoarea artistică a operelor literare, urmărindu-se ulterior identificarea acestora la fiecare dintre autorii turci. Vianu susține, de exemplu, că valoarea unei opere depinde atât de principiul majorității (de ex. păstrarea contextului turcesc, a experiențelor locale), referindu-se la operele „care la un moment dat întrunesc sufragiul uneori întregi societăți”[14], cât și de principiul exclusivității (întrunesc o anumită exclusivitate a unor opinii minoritare).

Romanele scriitorilor turci analizați dau voce grupurilor marginalizate (kurzi, armeni, greci, yazidiți, homosexuali, femei etc.) și au un rol social și politic. Sunt analizate operele fiecărui scriitor, din această perspectivă. Pe scurt: Burhan Sönmez abordează teme precum tortura, exilul, identitatea kurdă și libertatea de exprimare. *Istanbul Istanbul* condamnă abuzurile regimului turc, iar *Labirint* explorează trauma și memoria. Elif Shafak aduce în prim-plan minoritățile și persoanele marginalizate; susține ideea de a „aduce periferia în centru”, oferind vizibilitate celor excluși; abordează teme precum genocidul armean, identitatea, homosexualitatea, violența asupra femeilor și conflictele religioase. Pentru ea, literatura este și un instrument de dialog social și politic. Orhan Pamuk abordează teme sensibile din istoria Turciei, inclusiv genocidul armean; explorează conflictele dintre tradiție și modernitate și condiția femeii; demonstrează că literatura poate avea un impact politic; Ahmet Altan scrie despre grupuri marginalizate și despre limitarea libertății individuale; în *Doamna Hayat* tratează tema homosexualității și a libertății într-un context politic opresiv. Dafne Suman recuperează memoria grecilor pontici, comunitate alungată din Turcia și evidențiază suferințele provocate de război, exil și pierderea identității. Zulfü Livaneli explorează tragediile istorice ale tătarilor crimeeni și ale yazidiților; abordează teme precum deportarea, persecuția religioasă și traficul de persoane. Romanele lui promovează empatia față de victimele istoriei.

În concluzie, scriitorii turci contemporani ilustrează foarte bine principiile lui Tudor Vianu: operele lor sunt apreciate de public, dar în același timp oferă o voce grupurilor minoritare și transformă literatura într-un mijloc de apărare a drepturilor omului și de păstrare a memoriei istorice.

Tudor Vianu distinge între criterii estetice subiective și obiective de evaluare a unei opere și punctează două norme care stau la baza acestora: norma duratei (o operă valoroasă continuă să influențeze cititorul după lectură și își păstrează valoarea la recitire) și norma intensității și a adâncimii (operele valoroase provoacă emoții puternice și produc transformări profunde în

[14] Tudor Vianu, *Opere*, vol. 13, Editura Minerva, Bucharest, 1987, p. 468.

modul de a gândi și de a percepe lumea). În plus, o operă valoroasă rezistă în timp și continuă să acționeze asupra cititorului chiar după încheierea lecturii (durata consecutivă), iar valoarea ei crește dacă își dezvăluie noi sensuri la fiecare recitire (durata prin repetiție). Operele importante impresionează prin intensitate și profunzime, schimbând perspectiva cititorului asupra lumii. Fiind criterii subiective, care nu pot fi demonstrate decât prin intermediul percepției cititorului, sunt oferite câteva exemple personale de receptare a operelor literare.

Dafne Suman aduce noutate prin tema traumelor transgenerațională și a moștenirii psihologice. Ea creează romane cu profunzime, explicând cum trecutul modelează prezentul indivizilor și al popoarelor. Literatura ei invită cititorul la reflecție asupra memoriei și vindecării. Orhan Pamuk demonstrează adâncime prin reinterpretarea miturilor și a arhetipurilor (Oedip, Rüstem și Sohrab), dar și prin explorarea unor teme filozofice și religioase: destinul, identitatea, relația cu Dumnezeu și conflictul dintre Est și Vest. Literatura lui transformă perspectiva cititorului asupra lumii și asupra propriei identități. Burhan Sönmez creează romane de mare intensitate emoțională, prin reprezentarea suferinței, torturii și sacrificiului. El folosește simboluri religioase și existențiale (moartea, sacrificiul, Dumnezeu), conferind operelor profunzime extraestetică. Literatura lui provoacă o reflecție asupra libertății, suferinței și sensului existenței. Zulfü Livaneli impresionează prin intensitatea scenelor inspirate din tragedii istorice. Romanele lui îmbină documentarea istorică cu mesajul umanist și speranța, oferind o perspectivă profundă asupra binelui și răului, producând o transformare morală a cititorului prin empatie și reflecție. Elif Shafak se remarcă prin originalitatea construcției narative, combinând realismul cu fantasticul, misticul și simbolicul. Scriitoarea abordează teme dificile (violență, discriminare, identitate), generând un puternic impact emoțional. Literatura ei îndeplinește „norma adâncimii”, deoarece invită cititorul să înțeleagă și să accepte alteritatea, promovând dialogul și vindecarea. Ahmet Altan se distinge prin frumusețea și rafinamentul stilului, dar și prin complexitatea construcției narative. Se remarcă prin explorarea relațiilor dintre istorie, viața cotidiană și iubire, conferind operelor profunzime umană. Literatura lui sensibilizează cititorul și evidențiază puterea transformatoare a iubirii și a adevărului.

În concluzie, pentru Vianu, o operă de valoare nu se limitează la o emoție de moment, ci persistă în memoria cititorului, își menține forța la recitire și îi transformă perspectiva asupra lumii, iar analiza de față își propune să evidențieze faptul că romanele studiate îndeplinesc aceste criterii. Criticul susține că valoarea unei opere de artă poate fi explicată și prin criterii obiective și raționale, nu doar prin emoție sau inspirație spontană. El combate ideea că o operă este valoroasă doar dacă provine din „inspirație pură” sau produce emoții necontrolate. Aprecierea estetică trebuie să se bazeze și pe cunoaștere și analiză, nu pe reacții subiective sau „mistice”, respingând ideea conform căreia valoarea artei este pur intuitivă sau inexplicabilă științific.

Drept pentru care, **Subcapitolul 2,** *Estetica literaturii turce clasice,* urmărește criteriile obiective care definesc literatura turcă clasică pentru a o compara cu cea contemporană și pentru a evidenția originalitatea autorilor moderni. Estetica literaturii clasice turce include: unitate, armonie, tradiție, elemente ale vieții cotidiene și imagini simbolice (ex. grădina), conform unui articol publicat de Yakup Yeșilyaprak (*An Overview on the Determinants of Classical Turkish Literature Aesthetics*).[15]

În **Subcapitolul 2.1**, *Estetica unității,* este definit principiul unității (Wahdat al-Wujūd) care, conform esteticii islamice, susține că întreaga existență este o manifestare a lui Dumnezeu. Această viziune promovează ideea că totul este interconectat, iar conflictele dintre oameni sunt inutile și contrare armoniei universale. Literatura turcă are ca temă centrală iubirea ca forță de unificare și cunoaștere a divinului. Scriitorii contemporani continuă această tradiție, prezentând iubirea ca formă de depășire a limitelor umane și ca drum spre absolut. Iubirea este frecvent reprezentată în forme diverse: spirituală, sacrificială, imposibilă sau transformată în iubire pentru umanitate. Suferința din iubire este considerată esențială pentru evoluția interioară a individului și apropierea de adevărul divin. Literatura devine astfel un spațiu în care se explorează relația dintre om, iubire și Dumnezeu, ca experiență universală. Sunt oferite exemple de romane care au la bază acest principiu.

Subcapitolul 2.2, *Estetica obiectelor vieții cotidiene,* arată că obiectele și creațiile artistice nu au doar rol decorativ, ci materializează memoria și iubirea, conferindu-le durabilitate și valoare estetică. Astfel, scriitorii reiau un principiu al esteticii clasice turce, adaptându-l sensibilității contemporane. Sunt analizate romane construite pe această estetică.

Subcapitolul 2.3*: Estetica armoniei* în literatura clasică turcă are la bază ideea de ordine, echilibru și perfecțiune, inspirată din concepția islamică despre armonia divină. În roman, armonia se reflectă prin măiestria stilului și utilizarea artistică a limbajului. Valoarea estetică depinde de originalitatea și forța expresivă a limbajului, idee susținută și de Harold Bloom. Traducerea nu poate reda în totalitate muzicalitatea și subtilitățile limbii originale, existând întotdeauna un grad de intraductibilitate care face imposibilă reproducerea completă a intenției autorului, a stilului și a esteticii limbajului. Evoluția și standardizarea târzie a limbii turce reprezintă un aspect important în înțelegerea esteticii literaturii contemporane. De aceea, o secțiune este dedicată traducerilor, **(Subcapitolul 2.3.2.** *Traducerile)* pentru a arăta obstacolele care pot apărea în receptarea operei literare și mai ales problematica esteticii limbajului care este cel mai greu de transferat, deoarece stilul autorului nu poate fi reprodus integral într-o altă limbă. Traducerea literară este mai degrabă un act de creație decât un simplu exercițiu tehnic, implicând

[15] Yakup Yeșilyaprak, „An Overview on the Determinants of Classical Turkish Literature Aesthetics", in *Epistémè*, vol. 29, 2023, pp. 125–142.

sensibilitate artistică și competențe stilistice. Traducerea literară presupune nu doar transfer lingvistic, ci și transfer cultural, deoarece sensurile și conotațiile unei opere sunt strâns legate de contextul în care a fost creată. Traducătorul este un mediator cultural, care trebuie să cunoască atât cultura sursă, cât și pe cea a cititorului și să adapteze textul fără a-i altera esența. În procesul traducerii sunt inevitabile compromisuri între fidelitatea față de original și accesibilitatea pentru publicul-țintă. Analiza sugerează că frumusețea limbajului poate fi percepută diferit în funcție de limba în care este citită opera. Pentru fiecare scriitor în parte se discută modul în care operează traducerile, relația apropiată cu traducătorii, pentru a releva atenția deosebită acordată fiecărui cuvânt, pentru a nu altera frumusețea limbajului. Dacă în poezie, relația dintre versuri, rimă și ritm creează muzicalitate, în roman, „ordinea și disciplina" sunt date de structurarea romanelor.

În **Subcapitolul 2.3.2**, *Structura romanelor*, se arată că scriitorii turci păstrează tehnica povestirii în ramă, dar o reinventează prin formule narative originale și complexe. Autorii sunt formați de tradiția orală și de poveștile copilăriei, pe care le continuă și le transmit mai departe prin literatură. Povestea funcționează ca un mijloc de organizare și conectare a experiențelor, amintirilor și ideilor. Se remarcă preocuparea pentru arhitectura romanului, atât la nivel formal (structură, capitole, povestiri în ramă), cât și la nivel tematic (simetrii, dualități, opoziții). Literatura contemporană turcă îmbină tradiția povestirii cu structuri narative moderne, coerente și atent construite.

Structura romanelor lui Orhan Pamuk, de exemplu, este una dintre cele mai fascinante componente ale operei sale. El combină tradiția narativă orientală cu tehnici postmoderne occidentale, rezultând construcții complexe, stratificate și adesea meta ficționale. La Orhan Pamuk se remarcă structura polifonică, așa cum întâlnim și la Elif Shafak, la Burhan Sönmez sau la Dafne Suman. Pamuk folosește frecvent mai mulți naratori, fiecare oferind o perspectivă diferită asupra aceleiași povești, ceea ce creează ambiguitate, dar și profunzime psihologică, dându-le glas chiar și necuvântătoarelor. Scriitorul acordă o deosebită atenție simetriilor și construcțiilor alternative între planuri temporale: trecut-prezent, memorie-realitate, ficțiune-document istoric, cum regăsim în aproape toate romanele scriitorilor turci. Structura romanelor lui Elif Shafak este una dintre cele mai recognoscibile trăsături ale scrisului ei: polifonică, fragmentată, alternantă temporal și construită în jurul unui nucleu simbolic. Shafak nu scrie aproape niciodată linear și clasic. Preferă arhitecturi narative compozite. Cele mai evidente sunt structurile duale, urmărind planuri temporale paralele, locații opuse ca gândire (Est vs. Vest / Anglia vs. Turcia, Cipru). Planurile alternează mereu între trecut și prezent pentru ca într-o zi, poveștile să se întâlnească și să aducă la lumină legăturile pierdute, chemând la unitate. La Burhan Sönmez se observă o preocupare constantă pentru arhitectura romanului, construită pe structuri circulare sau spiralate, pe alternanța planurilor temporale și pe inserarea povestirilor în

ramă. Narațiunea evită linearitatea, preferând o organizare bazată pe memorie, reflecție și oglindiri simbolice, în care fiecare poveste completează sensul întregului. Structura nu reprezintă doar un artificiu compozițional, ci devine expresia temelor centrale ale operei – căutarea identității, raportul dintre realitate și imaginar, dintre viață și moarte, dintre captivitate și libertate – demonstrând o construcție extrem de riguroasă și atent controlată. La Zülfü Livaneli se remarcă preferința pentru o structură narativă amplă, construită prin alternarea planurilor temporale și prin inserarea povestirilor în ramă, în tradiția orientală. Romanele sale îmbină investigația istorică cu destinul individual, trecutul fiind recuperat treptat și reinterpretat din perspectiva prezentului. Construcția este echilibrată și atent organizată, fiecare poveste secundară contribuind la înțelegerea conflictului central și la reflecția asupra memoriei, identității și responsabilității morale. La Dafne Suman se remarcă o construcție narativă complexă, bazată pe povestiri în ramă, perspective multiple și suprapunerea planurilor temporale. Romanele sale recompun treptat trecutul, prin fragmente de memorie și istorii individuale, care converg într-o imagine de ansamblu atent orchestrată. Structura este riguros controlată, fiecare detaliu având rol în revelarea identității personajelor și în recuperarea memoriei colective, iar integrarea altor forme artistice sau documentare conferă narațiunii o dimensiune polifonică și vizuală. La Ahmet Altan, romanele sunt construite într-o formulă narativă predominant fragmentară, bazată pe alternanța dintre un cadru relativ stabil și inserții de povestiri autonome sau relatări secundare care reconstruiesc treptat trecutul. Structura nu este riguros experimentală, ci mai degrabă stratificată și episodică, cu capitole care pot funcționa și independent, dar care converg spre o temă comună. Frecvent apare o organizare de tip ramă, în care un personaj-cadru mediază accesul la alte istorii, iar timpul este tratat flexibil, prin retrospecții și reveniri în prezent. Accentul cade mai mult pe densitatea ideilor și pe acumularea de perspective asupra aceleiași realități decât pe o arhitectură formală strict geometrică sau simetrică. Aceste aspecte sunt prezentate pe larg, cu exemple, în capitulul dedicat structurii romanelor.

În concluzie, se observă că romanele analizate tind spre o construcție polifonică și frecvent fragmentară, în care sensurile se nasc din suprapunerea mai multor voci narative și din alternanța perspectivelor. Un element recurent este utilizarea povestirii în ramă, prin care narațiunea principală este susținută și amplificată de istorii secundare, integrate într-o arhitectură complexă, dar coerentă. În același timp, structura romanului devine un instrument de reflecție asupra realității, nu doar o formă de organizare a ei, iar accentul cade pe capacitatea textului de a propune o viziune asupra lumii, nu doar de a o reprezenta. Astfel, unitatea operelor este dată mai puțin de linearitatea acțiunii și mai mult de convergența tematică și de coerența internă a perspectivelor narative.

Revenind la analiza elementelor care determină valoarea estetică a textelor literare clasice din analiza lui Yeşilyapra, al patrulea este *estetica grădinii*. În cultura otomană, grădinile au avut un rol important, reflectând autoritatea politică și oferind […] bucurie în natură și întâlniri romantice. În roman, chiar dacă nu este grădina valorificată, precum în poezie, există un spațiu preferat de scriitorii turci, care îi inspiră și de care sunt cu toții vizibil îndrăgostiți: Istanbul. *Estetica oraşului* este definită printr-o reprezentare dominant afectivă și simbolică, în care orașul devine mai mult decât un decor narativ, fiind investit cu trăsături de personaj viu, adesea feminin. Scriitorii îl descriu ca pe un spațiu stratificat, alcătuit din multiple „Istanbuluri" suprapuse, în care coexistă temporalități, culturi și identități diferite, ceea ce îi conferă o structură fragmentată și paradoxal coerentă. Orașul funcționează ca spațiu al memoriei, al nostalgiei și al tensiunilor istorice, dar și ca loc al fascinației estetice, capabil să suspende timpul cronologic și să creeze o experiență aproape mitică a locuirii. În același timp, Istanbulul devine un simbol al ambivalenței dintre Est și Vest, dintre modernitate și tradiție, iar această dublă natură generează atât frumusețe, cât și melancolie, configurând o estetică a orașului bazată pe contrast, pluralitate și emoție intensă. (**Subcapitolul 2.4**, *Estetica orașului*)

Estetica tradiției populare în literatura analizată se bazează pe integrarea firească a miturilor, legendelor, ritualurilor, superstițiilor și credințelor folclorice în construcția realistă a romanului, ceea ce creează un efect de realism magic specific spațiului cultural turc. Scriitorii transformă aceste elemente ale imaginarului colectiv în instrumente estetice, păstrând „culoarea locală" și conferind profunzime lumii ficționale, fără a rupe coerența realismului. Se remarcă împletirea constantă dintre rațional și irațional, dintre cotidian și supranatural, unde credințele populare nu sunt simple decoruri, ci factori activi ai destinului personajelor și ai desfășurării acțiunii. În ansamblu, literatura contemporană turcă valorifică tradiția populară ca sursă estetică fundamentală, resemnificând-o în forme narative moderne și demonstrând continuitatea dintre imaginarul arhaic și sensibilitatea literară actuală. (**Subcapitolul 2.5**, *Estetica tradiției populare*)

Analizând modul în care fiecare dintre aceste principii se reflectă în literatura turcă tradițională, se va constata atașamentul scriitorilor față de tradiție, dar prezentat într-o lumină nouă, specifică timpurilor și care corespunde oscilării scriitorilor între Orient și Occident, între tradiție și modernitate. Aceasta este valorificată mai ales la nivel formal, prin căutarea unor forme de expresie inovatoare, vizibile în structura textului, în tehnicile narative și în temele abordate, de o actualitate pregnantă și adesea apăsătoare. Problemele puse sunt de actualitate, dar în același timp, au caracter general, prin adresarea unor conflicte sufletești unor sensibilități pe care le poate încerca orice cititor al lumii. Toate aceste aspecte sunt însoțite de o încărcătură culturală, dar și de o bogăție de informații, care încearcă să își facă loc. Scriitorii acordă atenție celor mai mici detalii, care dezvăluie prezența unor maeștri povestitori, ale căror resurse narative

sunt inepuizabile. Urmărind aspectele structurale ale tuturor romanelor scriitorilor turci analizați, vom descoperi aceleași preocupări, atât față de prezentarea conținutului, cât și de prezentarea lui la nivel formal, în căutarea unității și armoniei din creație, conform principiilor estetice anterior prezentate.

Capitolul VI, *Emergența canonică – Concluzii*, sintetizează modul în care se produce emergența canonică a literaturii turce și care sunt șansele de a se înscrie în canonul literar. Capitolul reia parcursul demonstrativ, explicând care au fost premisele, traseul urmat, explicând capitol cu capitol obiectivele urmărite. În urma analizei romanelor scriitorilor turci contemporani, se evidențiază mai multe idei comune, în centrul cărora se află refuzul categorisirilor rigide și al etichetelor identitare. Scriitorii urmăresc să surprindă complexitatea ființei umane și să redea individul în unicitatea sa, fără a-l reduce la apartenențe geografice, culturale sau ideologice fixe. În acest sens, literatura lor devine un spațiu al libertății de exprimare, în care identitatea este fluidă, iar sensurile se construiesc prin dialog între perspective diferite, nu prin închideri conceptuale. Totodată, se observă o preocupare constantă pentru ideea de conviețuire și conciliere între culturi, între Orient și Occident, între tradiție și modernitate, aceste tensiuni fiind integrate organic în structura și tematica romanelor. Scriitorii nu resping apartenența culturală, ci o transformă într-o sursă de reflecție și creație, fără a o lăsa să devină un factor care ar putea limita valoarea estetică.

Prezentarea stadiului curent al cercetării

Studiile legate de literatura turcă contemporană au demonstrat că scriitori ca Orhan Pamuk sau Elif Shafak au reușit să se desprindă de local și să pătrundă în literatura lumii, dar sunt și critici care ezită încă să afirme clar că literatura ei aparține literaturii lumii, cu atât mai puțin ar putea afirma că are dreptul de a concura la canonul literar. Simla Doğangün conchide, după detaliate analize a două dintre romanele autoarei, doar că „both Shafak and her works are situated at the crossroads of the local and the global" (atât Shafak, cât și lucrările ei se situează la intersecția dintre local și global).[16] „Başak Çandar discută despre Pamuk și Goytisolo ca scriitori atât naționali, cât și globali" și susține că „atât Pamuk, cât și Goytisolo denaționalizează istoria și cultura țărilor lor natale și astfel complică noțiunea de negociere culturală care stă la baza ideii de literatură mondială, care presupune puncte naționale fixe pe traiectoria eliptică."[17] Çandar

[16] Simla Doğangün, „Elif Şafak and Her Fiction: Cultural Commodities of the Global Capital", in Burcu Alkan, Çimen Günay-Erkol (ed.), *Turkish Literature as World Literature*, Bloomsbury Academic, Londra, 2021, p. 218.

[17] Burcu Alkan și Çimen Günay-Erkol (ed.), *Turkish Literature as World Literature*, Bloomsbury Academic, Londra, 2021, p. 13, „She discusses Pamuk and Goytisolo as both national and global writers, [...] both Pamuk and Goytisolo denationalize the history and culture of their native countries and thus complicate the notion of cultural negotiation that underlies the idea of world literature, which assumes fixed national points in the elliptical trajectory."

observă că dependența literaturii mondiale de național este a priori discutabilă. Cu alte cuvinte, autoarea contestă ideea că literatura mondială este doar suma literaturilor naționale sau că valoarea și existența ei sunt inevitabil legate de națiune. Ea sugerează că literatura mondială poate fi înțeleasă și prin alte criterii (circulația textelor, traducerea, receptarea internațională, dialogul intercultural etc.), nu exclusiv prin apartenența națională. În lucrarea *Turkish Literature as World Literature*, volum care își propune „să dezvolte definițiile și delimitările literaturii universale dintr-o perspectivă geografică și culturală, un spațiu de tranzit atât literal, cât și metaforic, în timp ce introduce o literatură «națională» în «caracterul ei literar universal»". Lucrarea creează premisele unor discuții mai ample cu privire la statutul literaturii turce contemporane: „Pe măsură ce tot mai multe lucrări se extind din spațiul lor literar național, va fi posibil să evaluăm poziția în evoluție a literaturii turce ca literatură mondială. Sperăm ca acest volum să contribuie la numărul tot mai mare de discuții și să inspire și mai multe traduceri literare ale literaturii turce, precum și un interes științific sporit pentru un sistem literar mondial mai complex."[18], iar lucrarea *Emergența canonică. O cercetare asupra romanului contemporan turc* reprezintă o continuare a acestor discuții privind literatura turcă.

Rezultate

Analiza realizată în cadrul cercetării evidențiază faptul că literatura turcă contemporană este frecvent interpretată în studiile de tip *World Literature* prin accentul pus pe circulația internațională a textelor, pe traducere și pe mecanismele de vizibilitate globală, în timp ce dimensiunea estetică și criteriile canonice de evaluare sunt adesea așezate în plan secund. În acest context, rezultatele indică necesitatea reintroducerii criteriului estetic ca element central în analiza statutului literaturii în spațiul literar global.

Se constată că succesul internațional al scriitorilor turci este influențat nu doar de valoarea literară a operelor, ci și de factori contextuali de natură politică și geopolitică, ceea ce poate conduce la o receptare distorsionată sau incompletă a literaturii turce. În raport cu această situație, perspectiva teoretică a lui Harold Bloom, centrată pe autonomia estetică a canonului literar, oferă un cadru de reevaluare a literaturii turce contemporane dincolo de criteriile de vizibilitate și receptare globală.

În același timp, analiza confirmă utilitatea modelului propus de David Damrosch, care înțelege literatura mondială ca un sistem dinamic bazat pe circulația globală a textelor și pe

[18] *Ibidem*, p.15: „As more and more works reach out from their national literary space, it will be possible to assess the evolving position of Turkish literature as world literature. We hope this volume contributes to the steadily increasing number of discussions and inspires even more literary translations of Turkish literature, as well as further scholarly interest toward a more complex world literature system." (trad. pers.)

pluralitatea centrelor culturale, fără a elimina complet ideea de valoare estetică. Din această perspectivă, literatura turcă contemporană poate fi interpretată ca parte a unui sistem literar global caracterizat prin mobilitate, interconectare și reevaluare permanentă a criteriilor de legitimare.

Analiza corpusului de autori selectați evidențiază existența unor convergențe semnificative nu doar tematice, ci și la nivel de poziționare literară și etică. Rezultatele indică faptul că ceea ce apare la nivel de tematică (traumă, identitate, memorie, raportul cu puterea politică) funcționează, în fapt, ca formă de acțiune literară convergentă, prin care autorii își construiesc operele ca practici de rezistență simbolică, ducând o luptă pentru libertatea de exprimare. Se dezvoltă o literatură a traumei, dar și o literatură terapeutică, cathartică.

Se constată că, deși acești scriitori nu constituie o grupare instituționalizată și nu aparțin unui program literar comun, operele lor manifestă o coerență internă emergentă, care poate fi descrisă ca o formă de mișcare literară difuză. Această mișcare nu este organizată explicit, dar produce efecte convergente în ceea ce privește direcția estetică și etică a literaturii analizate.

În acest context, cercetarea evidențiază tendința autorilor analizați de a refuza încadrarea rigidă în categorii culturale sau geopolitice stabile, precum opoziția Orient/Occident sau centre/periferii, optând pentru o poziționare literară liminală, caracterizată prin mobilitate identitară și deschidere interpretativă. Această formă de poziționare este conceptualizată în cadrul lucrării prin noțiunea de „spațiul djinnilor”, definit ca un spațiu al indeterminării culturale, al transformării continue și al evitării fixării canonice sau geografice.

Rezultatele cercetării indică astfel că literatura turcă contemporană analizată nu poate fi redusă la o sumă de opere individuale, ci trebuie înțeleasă ca un ansamblu de practici literare convergente, care generează o formă de coerență colectivă emergentă. Această coerență funcționează simultan ca formă de rezistență simbolică și ca posibil vector de integrare în canonul literar, în măsura în care operele analizate îndeplinesc criteriile estetice ale acestuia.

Metodologia de cercetare

Cercetarea utilizează o abordare interdisciplinară specifică studiilor literare contemporane, bazată pe combinarea unor metode de analiză textuală și interpretativă consacrate. Metodele principale utilizate sunt analiza tematică, analiza naratologică, hermeneutica literară, analiza de discurs și metoda comparatistă. Aceste instrumente permit investigarea structurilor narative, a configurațiilor tematice, a strategiilor discursive și a modurilor de construcție estetică și ideologică a textelor literare.

În completarea acestor metode, cercetarea integrează perspective teoretice specifice studiilor literare contemporane, respectiv critica canonului literar, teoria literaturii mondiale (*World literature*), studiile culturale și sociologia literaturii.

Cadre teoretice de analiză

Demersul este fundamentat pe teoria canonului literar, în special pe perspectiva lui Harold Bloom privind centralitatea criteriului estetic, corelată cu abordări contemporane ale canonului ca sistem dinamic de selecție și legitimare. În același timp, sunt avute în vedere perspectivele oferite de studiile de literatură mondială, în special modelul lui David Damrosch, care accentuează circulația globală a textelor și relațiile dintre centre și periferii culturale.

Analiza integrează, de asemenea, perspectiva criticii postcoloniale (Edward W. Said, Guénon, René, Aamir R. Mufti etc.), utilizată pentru investigarea raportului dintre Orient și Occident, a reprezentărilor culturale și a dinamicilor de putere simbolică în spațiul literar global.

Pentru înțelegerea proceselor de construcție identitară, cercetarea recurge la studii de identitate (Anthony D. Smith, Amin Maalouf, Paul Ricoeur, Margaret R. Somers Kevin Robins etc.) și la teoria hibridității (Homi K. Bhabha), care permit interpretarea poziționărilor literare situate între categorii culturale fixe și analiza spațiilor intermediare de tip „in-between".

În plus, sunt utilizate instrumente ale sociologiei literaturii, ale studiilor culturale, dar și ale psihologiei pentru a analiza literatura ca fenomen social și cultural, precum și raportul dintre producția literară, contextul istoric și dinamica câmpului literar.

Corpusul de cercetare

Corpusul cercetării este constituit din romanele autorilor contemporani turci Burhan Sönmez, Ahmet Altan, Zülfü Livaneli, Orhan Pamuk, Elif Shafak și Dafne Suman. Selecția a fost realizată în funcție de relevanța acestora în literatura turcă contemporană, de vizibilitatea internațională și de prezența unor teme recurente relevante pentru analiza mecanismelor de legitimare canonică și a construcției identitare.

Sursele și materialele utilizate

Cercetarea se bazează pe texte literare publicate în edițiile originale și în traduceri autorizate. În completarea corpusului primar, au fost utilizate surse secundare precum articole științifice, studii critice și volume de specialitate. De asemenea, au fost consultate resurse disponibile în mediul online, provenite din surse academice și editoriale credibile.

Criterii de selecție a textelor

Selecția textelor s-a realizat pe baza recunoașterii internaționale a autorilor și a relevanței tematice pentru analiza proceselor de legitimare canonică. Au fost selectate opere care abordează teme precum trauma, memoria culturală, identitatea, exilul și relația dintre individ și structurile de putere.

Limitele cercetării

Cercetarea este limitată la un corpus restrâns de autori reprezentativi pentru literatura turcă contemporană, ceea ce nu permite generalizarea concluziilor la nivelul întregii producții literare. Analiza se concentrează pe dimensiunile estetice, tematice și discursive ale textelor, fără a constitui o investigație exhaustivă de natură sociologică sau istoric-instituțională.

Poziționarea cercetătorului

Cercetarea este realizată dintr-o perspectivă analitică și interpretativă, care privilegiază înțelegerea literaturii ca spațiu de negociere între identitate, memorie și putere culturală. Demersul urmărește modul în care textele literare explorează raportul dintre individ și colectiv, precum și poziționările culturale situate între Orient și Occident, evitând fixările categoriale rigide și privilegiind o perspectivă a spațiilor intermediare („in-between”).

Considerații etice

Cercetarea utilizează exclusiv surse publice, constând în texte literare publicate, interviuri disponibile în spațiul public și materiale academice accesibile online. Nu au fost colectate date primare prin interacțiune directă cu subiecți umani. În consecință, nu a fost necesară obținerea consimțământului informat, toate materialele fiind utilizate cu respectarea normelor de citare academică și a drepturilor de autor.